

כתבים של מרקס בעברית

כתבים שונים של מרקס תורגמו לעברית ויצאו בהוצאות שונות כחיבורים נפרדים החל משנות הארבעים. כמו כן יצאו כמה אסופות של "כתבים נבחרים". החשובות שבהן (המכילות בתוכן כמעט את כל הטקסטים של מרקס שתורגמו לעברית) הן אלה:

- מארקס, אנגלס, כתבים נבחרים, כרך א' וב', תל אביב ומרחביה: הוצאת ספרית פועלים, 1955-1957 (יצא לאור גם כרך שלישי המוקדש כולו לחיבורו של פרידריך אנגלס "אנטי-דיהרינג").
- מרקס, כתבי שחרות, תל אביב: הוצאת ספרית פועלים, 1965 (עריכה ותרגום: שלמה אבינרי)
- לשאלת היהודים וכתבים נוספים (כתבים מוקדמים: כרך א'), תל אביב: הוצאת רסלינג, 2016

רשימת החיבורים שלהלן מסתמכת על האסופות הללו. כמו כן תורגמו לעברית הכרך הראשון (מהדורה מ 1947 ומ 2011) והכרך השני של הקפיטל.

<u>שם החיבור</u>	<u>שנת כתיבה</u> (לא בהכרח שנת הפרסום)	<u>היכן נמצא בעברית</u>	<u>נסיבות כתיבת החיבור</u>	<u>חשיבות החיבור</u> (מה אפשר למצוא בו)
"לשאלת היהודים"	1843	לשאלת היהודים וכתבים נוספים (כתבים מוקדמים: כרך א'), תל אביב: הוצאת רסלינג, 2016 או כתבי שחרות, תרגום: שלמה אבינרי, תל אביב: ספרית פועלים, 1965	פולמוס של מרקס עם ההגליאן השמאלי ברונו באואר, המסביר מדוע לא צריך לתת ליהודי פרוסיה (גרמניה) אמנסיפציה. עמדתו של מרקס הפוכה לזו של באואר, אבל שאלת היהודים אינה הנושא המרכזי של החיבור "לשאלת היהודים".	מרקס מציג כאן את תפיסת המדינה שבה החזיק באותו זמן (4-1843) ושהושפעה מאוד מן הפילוסופיה של היגל. על פי מרקס, המדינה המודרנית מתהווה כתחום מופשט ונבדל, מעל ומעבר לחייו הקונקרטיים של האדם כחבר ב"חברה האזרחית". מרקס מבקר את הפיצול של האדם לפרט קונקרטי מזה ולאזרח מדינה מופשט מזה.
'כתבי יד כלכליים פילוסופיים'	1844	כתבי שחרות, תרגום: שלמה אבינרי, תל אביב: ספרית פועלים, 1965	העיסוק הרציני הראשון של מרקס בכלכלה. ב 1844, בעת שבתו בפריז, קורא מרקס את כתבי הכלכלנים הבורגנים הקלאסיים (אדם סמית, ריקרדו, מלתוס, גיימס מיל) וכותב לעצמו הערות ביקורתיות המתפתחות לכלל עמדה עצמאית קומוניסטית.	הפרקים החשובים ביותר הם: פרק ז: קניין פרטי וקומוניזם (תיאור כמו-אוטופי של החברה הקומוניסטית) פרק ט: הכסף (הכסף כביטוי של הניכור)
'לביקורת פילוסופית המשפט של הגל: הקדמה' (או: 'מבוא')	1844	לשאלת היהודים וכתבים נוספים (כתבים מוקדמים: כרך א'), תל אביב: הוצאת רסלינג, 2016 או כתבי שחרות, תרגום: שלמה אבינרי, תל אביב: ספרית פועלים, 1965	הקדמה שכתב מרקס בשנת 1844 להערות הביקורתיות שכתב על תורת המדינה של היגל, כפי שהיא מופיעה בספרו של היגל "פילוסופיית המשפט". מרקס כתב את ההערות הביקורתיות כבר ב 1843, והתכוון לפרסמן כשהיגר לצרפת. הוא פרסם, בסופו של דבר, רק את ההקדמה, בלי ההערות עצמן (שנכתבו, כאמור, לפנייה).	ה"הקדמה" היא החיבור הראשון של מרקס כמהפכן קומוניסטי. מופיעה כאן לראשונה תורת מהפכה שהפרולטריון הוא הכוח הנושא אותה. הפרולטריון מתואר בהקדמה כמעמד שסבלו סבל אוניברסלי וכבליו הם כבלים רדיקליים... רעיון נוסף המופיע כאן הוא התלכדות של הפילוסופיה עם ההמונים לשם הולדתה של המהפכה

<p>זהו אחד המקומות הבודדים שבו מרקס מתפלמס עם פילוסוף מטריאליסט (פוירבאך), ולכן אומר כמה דברים חשובים דווקא בזכות האידיאליזם. התזות חשובות בעיקר כדי להבין את עמדתו המורכבת של מרקס בין אידיאליזם למטריאליזם. התזה האחת עשרה על פוירבאך (האחרונה ברשימה) הפכה לאחת מן הססמאות המרקסיות המפורסמות ביותר: "הפילוסופים אך <u>פרשו</u> את העולם בדרכים שונות. העיקר הוא <u>לשנותו</u>".</p>	<p>אחת-עשרה הערות שרשם מרקס לעצמו בשנת 1845, כהכנה לכתובת "האידיאולוגיה הגרמנית" ובהתייחס לספרו של לודוויג פוירבאך "מהות הנצרות". ההערות פורסמו בידי אנגלס אחרי מותו של מרקס, תחת השם "תזות על פוירבאך".</p>	<p>מארקס, אנגלס, כתבים נבחרים כרך ב', מרחביה: הוצאת ספרית פועלים, 1957</p> <p>הטקסט זמין גם באינטרנט בספריה הוירטואלית של בנק"י.</p>	<p>1845</p>	<p>'תזות על פוירבאך'</p>
<p>בחלק הראשון של "האידיאולוגיה הגרמנית" מרקס מפתח את תפיסת ההיסטוריה שלו, ומניח את היסודות התיאורטיים ל"מטריאליזם ההיסטורי".</p>	<p>ספר זה נכתב על ידי מרקס ואנגלס בבריסל בשנת 1846. הם התכוונו לפרסם את החיבור אך תכנית זו לא יצאה לפועל. הספר הוא פולמוס מקיף של מרקס ואנגלס עם הפילוסופים הגרמנים בדור שאחרי היגל ("האידיאולוגים הגרמנים"). משום כך, זהו החיבור הדומה ביותר לטקסט פילוסופי שכתב מרקס.</p>	<p>כתבי שחרות, תרגום: שלמה אבינרי, תל אביב: ספרית פועלים, 1965</p> <p>הטקסט זמין גם באינטרנט בספריה הוירטואלית של בנק"י</p>	<p>1845</p>	<p>'האידיאולוגיה הגרמנית'</p>
<p>מרקס מציג כאן בצורה תמציתית ובהירה למדי את הניתוח שלו (שיפותח ויורחב בהמשך דרכו) אודות אופן הייצור הקפיטליסטי: מה זה הון? מה מהותה של העבודה השכירה? הקטגוריה של הניצול וכן הלאה. בין שאר דברים, מרקס מתייחס בחיבור זה במפורש לאפשרות שניצולם של הפועלים יעמיק במקביל <u>לעליה</u> ברמת החיים שלהם (כלומר, שהם יתרושו <u>התרששות יחסית</u>, ביחס לקפיטליסט, בעוד שבערכים מוחלטים מצבם דווקא ישתפר). מרקס לא טוען שהתרחשות כזאת מהווה מכשלה עקרונית בדרך למהפכה.</p>	<p>ראשיתו של חיבור זה בהרצאות שנשא מרקס בפני פועלים גרמנים גולים בבריסל בשנת 1847. מרקס הפך את ההרצאות לסדרת מאמרים ב 1849. אפשר לראות בחיבור זה גירסה ראשונית של "הקפיטאל" שפורסם 20 שנה מאוחר יותר.</p>	<p>מארקס, אנגלס, כתבים נבחרים כרך א', מרחביה: הוצאת ספרית פועלים, 1955</p> <p>הטקסט זמין גם באינטרנט בספריה הוירטואלית של בנק"י</p>	<p>1849</p>	<p>'עבודה שכירה והון'</p>

<p>שני הפרקים הראשונים של המניפסט מוקדשים לתיאור התהליך ההיסטורי שבו הולכת ומתהווה מהפכה קומוניסטית שמחוללה הוא הפרולטריון. הפרק השני מסתיים ברשימת צעדים ל"יום שאחרי המהפכה", ובפסקה קצרה אודות חזון העתיד. בפרק השלישי יש דיון ביקורתי בזרמים סוציאליסטיים אחרים (או קודמים). כאן חשוב במיוחד הדיון בסוציאליזם האוטופיסטי המופיע בסעיף שלוש. בפרק הרביעי (והקצר) של המניפסט מסכמים מרקס ואנגלס את עמדתם הפוליטית המעשית של הקומוניסטים: 1. תמיכה בכל מאבק נגד הסדר הקיים; 2. הדגשת ההיבט של יחסי הקניין בכל מאבק כזה; 3. חתירה לשיתוף פעולה בין המפלגות הדימוקרטיות של כל הארצות</p>	<p>המניפסט הקומוניסטי נכתב כמצע לאיחודן של שתי קבוצות מהפכנים וליצירתה של "מפלגה קומוניסטית" (או "ליגה קומוניסטית"). מרקס ואנגלס כתבו את המסמך בסוף 1847 והוא התפרסם בראשית 1848. לאחר דיכוי מהפכות 1848 התפוררה הליגה הקומוניסטית, אבל הטקסט יצא לחיים משלו, והפך למסמך הקומוניסטי המפורסם ביותר, ולאחד הטקסטים הנפוצים ביותר והמתורגמים ביותר על פני כדור הארץ. "המניפסט הקומוניסטי" הוא טקסט נדיר המצליח לשלב בחיבור קצר אחד עומק תיאורטי ולהט מהפכני.</p>	<p>מארקס, אנגלס, כתבים נבחרים כרך א', מרחביה: הוצאת ספרית פועלים, 1955</p> <p>הטקסט יצא לאור בעברית בהוצאות רבות נוספות, והוא זמין גם בספריה הוירטואלית של בנק"י. כמעט כל ההוצאות משתמשות בתרגומו הקלאסי של מנחם דורמן.</p>	<p>1848</p>	<p>'המניפסט הקומוניסטי'</p>
<p>מרקס מראה בחיבור כיצד כל המעמדות המתקדמים בחברה הצרפתית, ובעיקר הפרולטריון, בוגדים בשליחותם ההיסטורית (מאבק בלתי מתפשר בסדר הקיים). הוא מייחס זאת לכמה סיבות שהחשובה שבהן היא זו: הפרולטריון נהנה מרווחה כלכלית ולכן מוכן לוותר על חירותו ("סיר הבשר"). מרקס הפסימי מעלה כאן את הרעיון שהמהפכה תחתור במעמקים כחפרפרת, במקום להיות נישאת על כתפיו של מעמד פועלים מודע, אחראי ואקטיבי.</p>	<p>מרקס כתב חיבור זה בעקבות כשלון המהפכות של אמצע המאה התשע-עשרה בצרפת, ועלייתו לשלטון של העריץ לואי בונפארטה. זהו אחד הטקסטים היחידים של מרקס שהטון שלו הוא פסימי למדי באשר לסיכוייה של מהפכה קומוניסטית בעתיד הקרוב.</p>	<p>מארקס, אנגלס, כתבים נבחרים כרך א', מרחביה: הוצאת ספרית פועלים, 1955</p>	<p>1852</p>	<p>'השמונה עשר בברימר של לואי בונפארטה'</p>
<p>בהקדמה שלו ל"לביקורת הכלכלה המדינית" מרקס מסכם את עיקרי המטריאליזם ההיסטורי (שנוסחו במפורט עשר שנים קודם לכן, ב"אידאולוגיה הגרמנית"). סיכום תמציתי זה הוליד את המודל המרקסי המפורסם אודות הבסיס הכלכלי של החברה (אופן הייצור המורכב מכוחות ייצור ויחסי ייצור) שמעליו מתנשא בניין העל האידאולוגי.</p>	<p>החיבור "לביקורת הכלכלה המדינית" מ 1957 גם הוא מעין גירסא מוקדמת של "הקפיטל". ההקדמה לחיבור מפורסמת וחשובה הרבה יותר מן החיבור עצמו.</p>	<p>מארקס, אנגלס, כתבים נבחרים כרך א', מרחביה: הוצאת ספרית פועלים, 1955 (תורגמה ההקדמה בלבד).</p>	<p>1859</p>	<p>'לביקורת הכלכלה המדינית'</p>

<p>הספר הראשון של הקפיטל הוא תיאור מפורט, שיטתי, מעמיק ומגביה-עוף כאחד של אופן הייצור הקפיטליסטי. הספר הוא סינתזה מפוארת של היסטוריה, כלכלה, סוציולוגיה ומדע-המדינה, הבנויה על יסודות פילוסופיים.</p>	<p>החיבור התיאורטי החשוב ביותר שכתב מרקס. שלושה כרכים תוכננו, אבל מרקס הספיק להוציא רק את הראשון, שמאז פרסומו ב 1867 נחשב במידה רבה כחיבור נפרד. הספר השני יצא לאור בידי פרידריך אנגלס אחרי מותו של מרקס. הספר השלישי הוא אסופת קטנים מעזבונו של מרקס שערך וסידר פרידריך אנגלס.</p>	<p>הקפיטל: ביקורת הכלכלה המדינית, בני ברק: ספרית פועלים; הקיבוץ המאוחד, 2011. (זוהי מהדורה מחודשת לתרגום הקלאסי שיצא לאור ב 1947. גם הכרך השני של הקפיטל יצא בהוצאת ספרית פועלים. הכרך השלישי לא תורגם לעברית).</p>	<p>1867 (כרך ראשון)</p>	<p>'הקפיטל'</p>
<p>בחיבור זה מרקס מתאר כיצד עשויה להתחולל, בפועל ובאופן קונקרטי, מהפכת שחרור סוציאליסטית. החיבור חשוב במיוחד להבנת מושג ה"דיקטטורה של הפרולטריון" אצל מרקס, אף כי מרקס עצמו לא אמר במפורש כי הקומונה הפריזאית היתה דיקטטורה של הפרולטריון.</p>	<p>ב 1871 התחולל בפריס מרד של תנועות סוציאליסטיות, אנרכיסטיות ודמוקרטיות-רדיקליות אשר חברו יחד להקמתה של ממשלה מהפכנית ('הקומונה הפריזאית'). המרד החזיק מעמד כחודשיים עד שחוסלו המורדים בטבח המוני. מרקס, שישב בלונדון, כתב תיאור מפורט של פרשת הקומונה הפריזאית – עלייתה, תקופת שלטונה ונפילתה.</p>	<p>מארקס, אנגלס, כתבים נבחרים כרך א', מרחביה: הוצאת ספרית פועלים, 1955</p>	<p>1871</p>	<p>'מלחמת האזרחים בצרפת'</p>
<p>במסמך מאוחר זה מתייחס מרקס בהרחבה לשאלות של פרוגרמה פוליטית מעשית, תוך שהוא מתאים את השקפותיו למציאות הפוליטית הקונקרטית של סוף המאה התשע-עשרה (כמעט שלושים שנה אחרי פרסום 'המניפסט הקומוניסטי'). בין השאר מבחין כאן מרקס בין השלב הראשון של החברה הקומוניסטית, מיד לאחר המהפכה, ובין שלב מפותח יותר, שלשם הגשמתו נחוץ תהליך חברתי, כלכלי ופוליטי בתר-מהפכני. בהקשר זה מזכיר מרקס (באזכור יחיד!) את העקרון "מכל אחד כפי יכולתו לכל אחד כפי צרכיו".</p>	<p>בשנת 1875, התקיים בעיר גותהא שבגרמניה מצע לאיחודן של שתי מפלגות סוציאליסטיות (ולהקמתה של ה SPD). מרקס, שישב בלונדון, קבל לידי את טיוטת המצע הפרוגרמטי לפני ועידת האיחוד והעיר עליה הערות ביקורתיות (במכתב שנשלח לסוציאליסטים הגרמנים שהיו מקורבים אליו). זוהי "ביקורת תכנית גותהא". על אף הסתייגויותיו של מרקס האיחוד הוגשם והמצע אושר בשינויים קלים בלבד.</p>	<p>מארקס, אנגלס, כתבים נבחרים כרך ב', מרחביה: הוצאת ספרית פועלים, 1957</p>	<p>1875</p>	<p>'ביקורת תכנית גותהא' (או: 'ביקורת מצע גותהא')</p>

יפתח גולדמן, תכנית חכמ"ה, אוניברסיטת חיפה (המסמך הוכן ביוזמתם של דורון ארוך ואלון אראל, ובסיועו של אלון אראל)